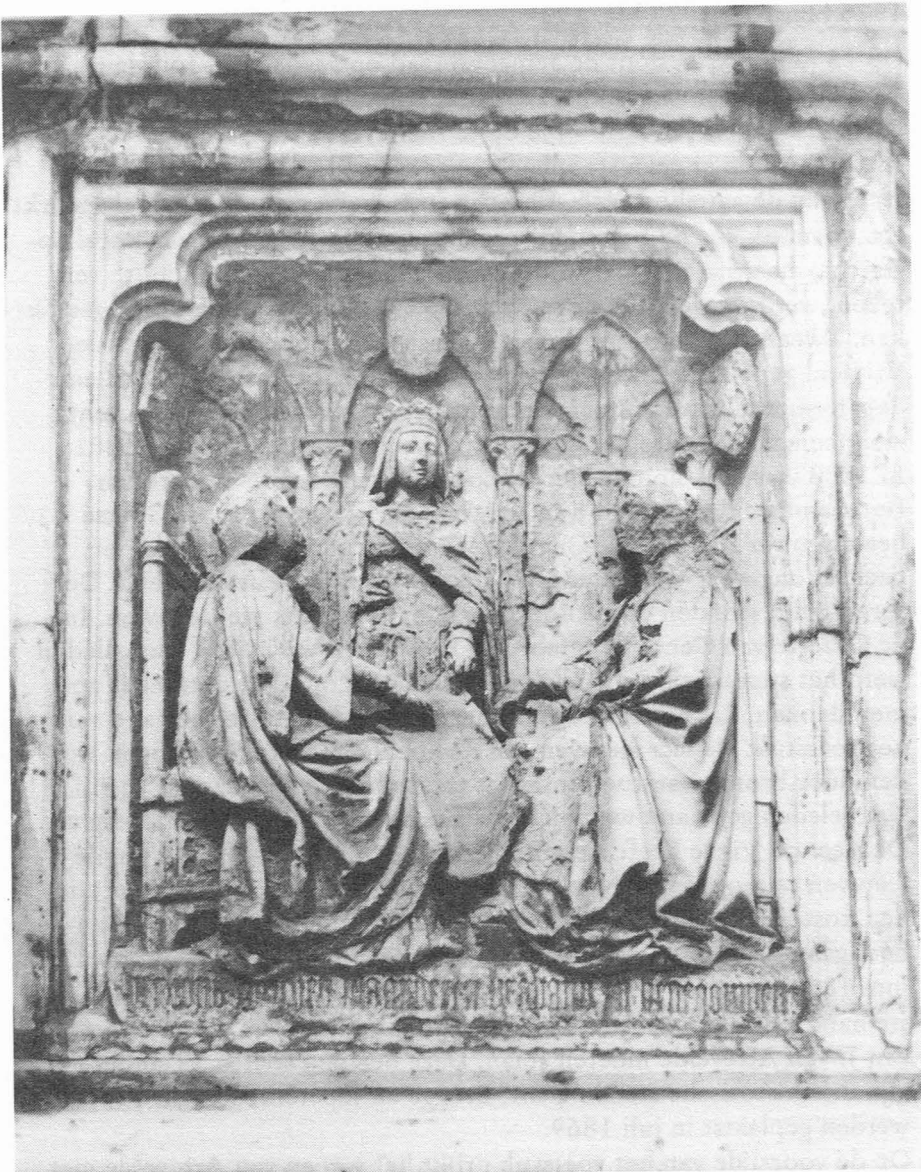

DE INHULDIGING VAN HET STANDBEELD VAN JACOB VAN ARTEVELDE

Pas in het begin van de negentiende eeuw betuigden de historici en de letterkundigen belangstelling voor de figuur van Jacob van Artevelde. In 1845 had J. Van Caeneghem een borstbeeld van Jacob van Artevelde, werk van F. De Vigne geschonken aan de stad Gent. In de historische stoet die Gent doortrok in 1849 reed een praalwagen met

(Copyright : Dienst voor Toerisme Gent)

een standbeeld van J. van Artevelde. Gent nam deel aan de stoet, die uitging op 21 juli 1856 te Brussel met een feestwagen met het standbeeld van de Gentse held. (zie Ghendtsche Tydinghen : 1976 blz. 17, 1976 blz. 107, 1977 blz. 199).

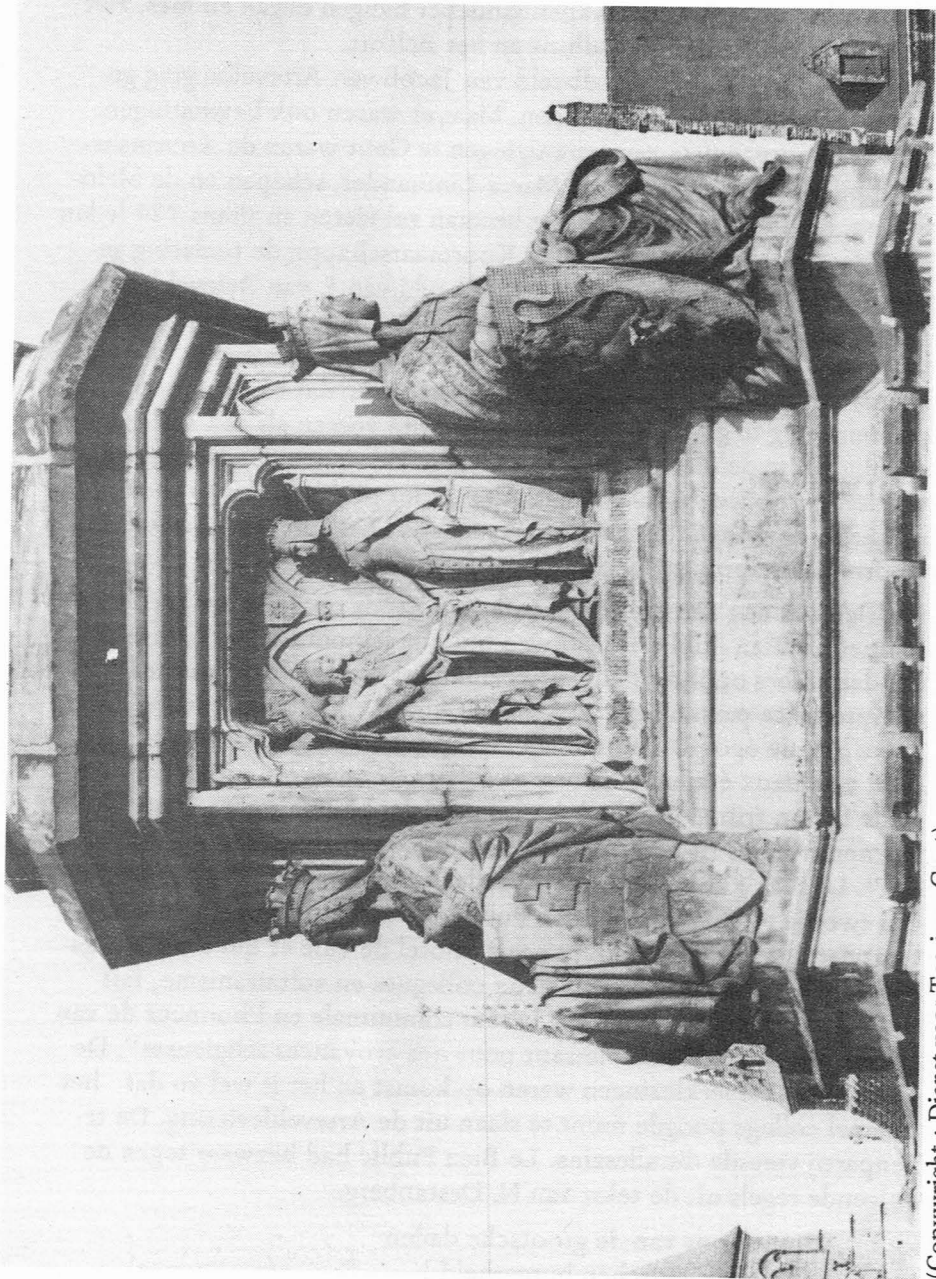
Op 23 juli 1859 besloot de gemeenteraad op verslag van Jourdain Vuylsteke, vader van Julius Vuylsteke, op de Vrijdagmarkt een standbeeld van Jacob van Artevelde op te richten.

In 1859 waren er geen standbeelden te Gent. In 1600 onder het bestuur van de aartshertogen Albrecht en Isabella was op de Vrijdagmarkt een voetstuk en een kolom met een houten beeld van Keizer Karel opgericht, maar na heel wat wederwaardigheden te lang om hier te vertellen, werd dit beeld in november 1792 door de Fransen omvergetrokken. Twee jaar later werd op het voetstuk een houten beeld van de Vrijheid geplaatst. Dit beeld had een heel kort bestaan. Nu werd een departementale kolom met een houten beeld van Bellone opgericht, maar een storm rukte het beeld van de kolom op 8 december 1801.

In 1808 was de kolom in slechte toestand en werd ze afgebroken. Het standbeeld van Jacob van Artevelde is het werk van de Gentse beeldhouwer P. de Vigne-Quyo. Het werd gegoten te Brussel. Het beeld is ongeveer vijf meter hoog op een voetstuk van zes meter. Oorspronkelijk stonden op de hoeken van het voetstuk vier leeuwen. In de Gazette van Gent van 1 februari 1869 lezen we : "Vijf jaar geleden werd het standbeeld van Jacob van Artevelde opgericht en reeds zou men denken, dat het er eeuwen staat, gezien de slechte toestand van het voetstuk. De vier leeuwen aan de hoeken moesten vervangen worden door bronzen statuetten, maar ze zitten nog altijd zo als ze vijf jaar geleden geplaatst werden. De arme beesten zien er zo ellendig uit. De Heer de Vigne heeft zich in 1866 tot de minister gewend om de leeuwen te mogen vervangen door zittende beelden, die 4000 fr. zouden kosten. De gemeenteraad stemde een krediet van 1400 fr. Wanneer gaan de beelden de plaats van de leeuwen innemen ?" En op 11 juni 1869 lezen we in de G. van Gent : "De Vigne-Quyo heeft de laatste hand gelegd aan de vier beelden, die rond het bronzen standbeeld van J. van Artevelde moeten staan. Deze beelden stellen Vlaanderen en zijn drie historische steden Gent, Brugge en Ieperen voor". De beelden werden geplaatst in juli 1869.

Op de voorzijde van het voetstuk prijkt het wapen van Artevelde met zijn naam; de drie zijvlakken vertonen bas-reliëfs, die drie verdragen gesloten door Artevelde voorstellen. Het voetstuk is omzoomd door de schilden van de 52 Gentse neringen.

Jacob van Artevelde is voorgesteld in redenaarshouding, de rechter

(Copyright : Dienst voor Toerisme Gent)

arm gestrekt, zijn linker hand steunt op een wapenschild met de Leeuw van Vlaanderen; hij draagt boven een pantserhemd een mantel, die in plooiën neervalt. Aan een wapenbandelier hangen degen en mes. Het beeld is gericht naar het stadhuis en het Belfort.

De inhuldiging van het standbeeld van Jacob van Artevelde ging gepaard met talrijke feestelijkheden. Maar er waren ook betwistingen. De twee voornaamste zangverenigingen te Gent waren de Koormaatschappij met als voorzitter de Maere-Limnander, schepen en de Melomanen, die in 1863 haar 25-jarig bestaan zal vieren en thans 724 leden telt. Het stadsbestuur had aan de Koormaatschappij de toelating gegeven bij de inhuldiging van het standbeeld van J. van Artevelde de Arteveldecantate op tekst van N. Destanberg en muziek van Gevaert uit te voeren. De Melomanen vroegen nu ook de toelating te mogen zingen op de inhuldiging. Gevaert deelde mede, dat hij weigerde zijn toestemming te geven om zijn cantate op te voeren als een andere zangvereniging op de plechtigheid zou zingen. De verschillende brieven werden gepubliceerd in de Gentse pers. Het probleem kwam ook ter sprake in de gemeenteraad van 19 augustus. De oplossing : enkel de Koormaatschappij zal zingen.

Maar er was nog een tweede betwisting. Reeds op 3 september 1863 schreef Le Bien Public : "Aujourd'hui que le nom de van Artevelde est tiré des limbes où il dormait, deux opinions se sont formées sur le compte de ce personnage : d'après les uns, il est la personnification de notre grande époque communale, il représente ces vieilles franchises dont nos aïeux étaient si jaloux et si fiers. D'après les autres van Artevelde fut un tribun qui exploita les passions populaires au profit de son ambition et fit peser un joug tyrannique et détesté sur notre Flandre". Le Bien Public kleeft de tweede zienswijze aan. Maar er was nog een tweede reden voor Le Bien Public om niet deel te nemen aan de feestviering. "La coterie qui siège à l'hôtel de ville et qui a pour organes le Journal de Gand et ses deux collègues en voltairanisme, fait tous ses efforts pour donner à la fête communale en l'honneur de van Artevelde, un caractère blessant pour nos croyances religieuses". De gemeenteraadsverkiezingen waren op komst en het is wel zo dat het liberaal college poogde munt te slaan uit de Arteveldeviering. De tegenpartij vreesde dit alleszins. Le Bien Public had bezwaar tegen de volgende regels uit de tekst van N. Destanberg.

"Spreek ons van de grootsche daden
Van den vlaemschen burgerheld !
Tuig dat hy, voor 't heil van Vlaendren,
Hier vertrap heeft 't vreemd geweld,

STAD GENT.

Inwooners van Gent,

De feesten door het gemeente bestuur ingerigt ter gelegenheid van de onthulling des standbeelds van Jakob Van Artevelde en der byeenkomst van het internationaal kongres ter bevordering der sociale wetenschappen, komen te eindigen.

De uitslag is ten uiterste volkomen geweest, dank aen de medewerking die de maetschappyyen en de verschillende kringen aen het gemeente bestuur hebben verleend, alsmede aen de deelneming der verschillende gebuerten tot het versieren en het algemeen verlichten der straten en openbare plaetsen; zy is ten slotte toe te wyten aen het welwillend en gastvry onthael dat de talryke vreemdelingen by de inwooners der stad ontmoet hebben.

Het valt my dus zeer aengenaem, als Burgemeester der stad, ter dezer gelegenheid, aen de bevolking myne diepe gevoelens van dankbaerheid en erkenenis te kunnen uitdrukken.

Gedaen ten Stadhuize, den 20 September 1863.

De Burgemeester,
K. DE KERCHOVE.

Habitants de Gand,

Les fêtes organisées par le Conseil communal à l'occasion de l'inauguration de la statue de Jacques Van Artevelde et de la réunion du Congrès international pour le progrès des sciences sociales viennent de se clôturer.

La réussite en a été complète, grâce au concours que les sociétés et les divers cercles ont prêté à l'administration communale, ainsi qu'à la participation des divers voisinages à l'ornementation et à l'illumination générale des rues et places publiques; elle est due enfin à l'accueil bienveillant et hospitalier que les nombreux étrangers ont rencontré chez les habitants de la cité.

Dans cette occurrence, le Bourgmestre de la ville s'acquitte d'un devoir bien agréable, en adressant à la population ses sincères remerciements et sa vive gratitude.

Fait à l'Hôtel-de-Ville, le 20 septembre 1863.

Le Bourgmestre,
CH. DE KERCHOVE.

En dat hy den trots van Rome
Magtloos hier heeft neergeveld.”

De tekst van Destanberg stemt zeker niet overeen met de historische realiteit.

De Vlaamsgezinden poogden van de Artevelde feesten gebruik te maken om hun ideeën te verspreiden. Op zondag 13 september werd in Spiegelhove een meeting ingericht. Thans zouden we deze meeting een “alternatieve inhuldiging” noemen. De Beurzen-Courant bracht dan ook een volledig verslag over deze meeting. In stoet stapten een twintigtal maatschappijen met ongeveer 2000 deelnemers op van het station naar Spiegelhove. Volgens de Beurzen-Courant waren op de vergadering ongeveer 4000 toehoorders : duizenden werklieden, alsook kunstenaars, letterkundigen, leraars, onderwijzers, dokters, advocaten. De meeting werd voorgezeten door L. Jottrand, oud lid van het Nationaal Congres met naast hem Snellaert en Kervijn de Lettenhove. Vooraf behandelde Jottrand in het Nederlands de geschiedschrijvers, die J. van Artevelde behandeld hebben. Daarna kwam de volksredenaar Jan Van Rijswijck aan het woord. “Dit beeld daar is geen beeld, geen onnoozel stuk steen, neen, het is een volk dat opstaat.” De rede was hoofdzakelijk een kritiek op de regering. De Beurzen-Courant schreef : “Jan Van Rijswijck roert de snaer van ’t hert des volks aen en weet het door korte, maar krachtige zinnen mee te sleepen”. Zijn rede werd vaak en uitbundig toegejuicht. Emiel Moyson gaf lezing van de rede van Van den Berghe, voorzitter van de Vlaemsche Broederbond van Brugge. Daarna sprak hij in eigen naam. Hij veroordeelde de bekrompen officiële betoging ter ere van Artevelde. Daarentegen : “Deze meeting, deze machtige volksbetoging was ingericht uit plichtsgevoel. Het is niet genoeg hulde te brengen aan de Volksheld; wij mogen niet uit deze zaal treden zonder den heiligen eed te hebben gezworen de groote Vlaamsche plichten te behartigen met moed, met volharding, met offering van onze rust”. Emiel Moyson vraagt dat alle aanwezigen zouden lid worden van het Vlaemsch Verbond. Ook Bilen en De Ridder voerden nog het woord : in krachtige bewoordingen deden ze de ergste grieven van de Vlamingen uitschijnen, inzonderheid de grieven tegen het leger en het gerecht. Ze herinnerden aan het feit, dat onmiddellijk genade werd verleend aan de Walen, die in 1861 veroordeeld waren na de troebelen in Henegouwen, terwijl de Vlamingen - de Gëntenaars, veroordeeld na de staking in de Grasfabriek in 1861 - in de kerkers kwijnden en uitteerden. De Beurzen-Courant betuigde een warme sympathie voor de meeting; dit was echter niet het geval voor de andere

BANQUET

OFFERT A

S. M. le Roi et à la Famille Royale

PAR

LES AUTORITÉS CIVILES & MILITAIRES DE LA VILLE DE GAND

Le 14 Septembre 1863

MENU.

<i>Huitres</i>	<i>Sorbets à la Romaine</i>
<i>Porage printanier</i>	<i>Legumes</i>
<i>Hors d'œuvre</i>	<i>Champignons à la Crème</i>
<i>Petites bouchées à la Moutarde</i>	<i>Celeri au jus</i>
<i>Relevés</i>	<i>Rôtis</i>
<i>Carrot sauce princière</i>	<i>Pieds-neux aux truffes</i>
<i>Jambon d'York braisé au vin de Cerès</i>	<i>Ortolans aux croûtons</i>
<i>Chapons du Mans à la Régence</i>	<i>Plats froids</i>
<i>Entrées</i>	<i>Salmou en surprise</i>
<i>Filets mignons de bœuf à la Milanaise</i>	<i>Raté de foie gras de Strasbourg</i>
<i>Pieds-neux à la Clermont</i>	<i>Buisson de homards</i>
<i>Solmois de bécassines au Chasseur</i>	
<i>Chaud-froid de volaille à la Reine</i>	
<i>Pâtisseries</i>	
<i>Cremes au Meringue</i>	
<i>Massepain monté aux fruits</i>	
<i>Gelée à l'ananas</i>	
<i>Crème Impératrice</i>	
<i>Dessert</i>	
<i>Glaces à la vanille et framboisées</i>	
<i>Compotiers garnis</i>	
<i>Fruits</i>	
<i>Ananas, Melons, Raisins, Pêches, Poires, Pommes, etc.</i>	

Couffé aux soins

de Mr Aubry

kranten. Le Bien Public schreef : "Un cortège de sociétés flamingantes est parti de la station pour se rendre au vaste local Spiegelhove où un meeting avait lieu. Plus de 3000 personnes assistaient à cette réunion". Verder niets. De Stad Gent (liberaal) heeft de meeting niet kunnen bijwonen en brengt een verslag volgens de Gazette van Gent : "De zaal was voor een vierde gevuld; er was weinig geestdrift. Van Rijswyck heeft zeer vele goede dingen gezegd, waardoor daverende toejuichingen der gansche menigte werd verwekt, maar toen hij het punt behandelde betreffende den toestand onzer fabriekarbeiders kraamde hij een hoop onzin uit". Alzo kennen we ook het oordeel van de G. van Gent.

De feestelijkheden in verband met de onthulling van het standbeeld van J. van Artevelde begonnen op zaterdag 12 september met een grote brooduitdeling aan de armen. Op zondag 13 september had in de Academie voor Hofbouw op de Nieuwe Wandeling een Fruitkundig congres en een fruittentoonstelling plaats. Er was ook een groot muziekfestival met 33 deelnemende maatschappijen. 's Avonds was er een kosteloze vertoning ingericht door de Fonteinisten, die het toneelstuk Jacob van Artevelde van Fr. Van Geert opvoerden.

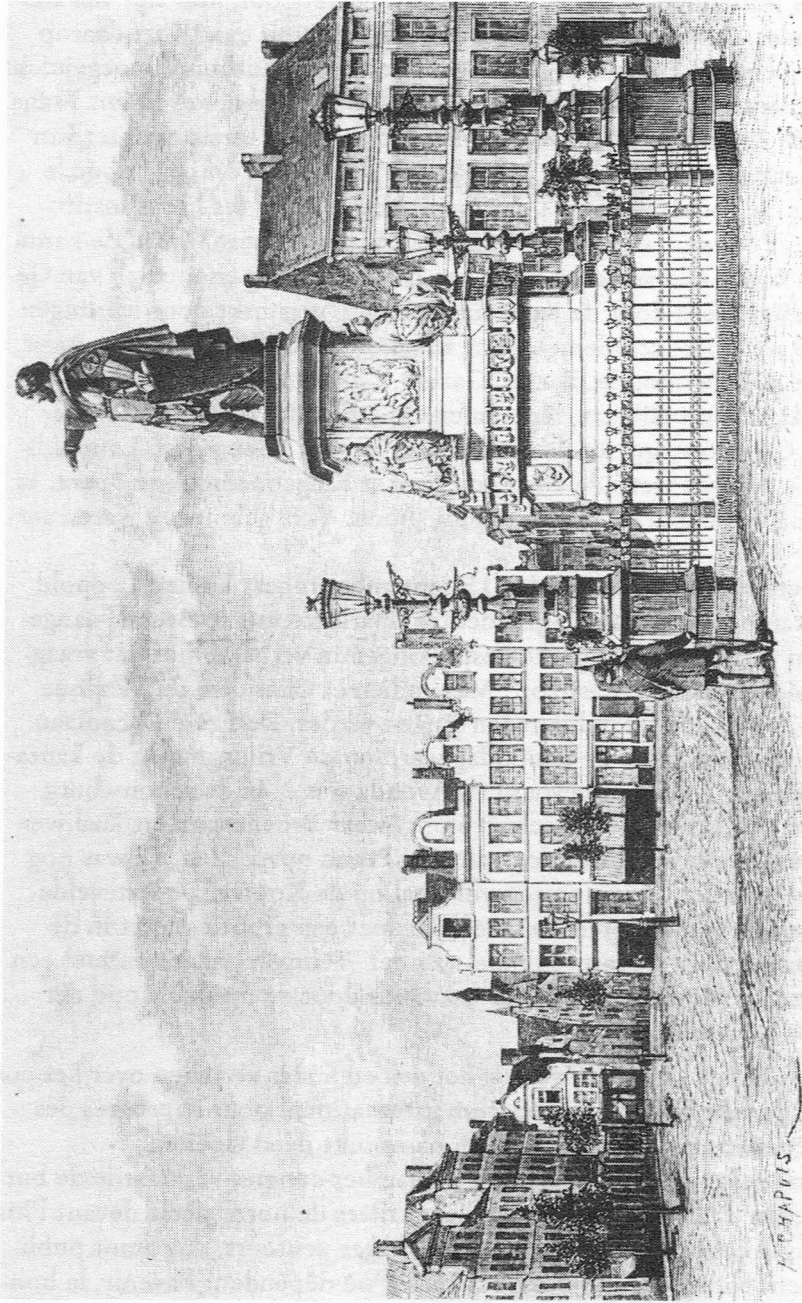
Op maandag 14 september werden de deelnemers aan het Congres ingericht door de Internationale Vereniging ter bevordering van de Maatschappelijke Wetenschappen op het stadhuis ontvangen. Hierover verder meer.

Op verzoek van het stadsbestuur waren talrijke huizen versierd. Aan vele huizen prijkten opschriften, die de roem van Artevelde bezogen. De feestelijkheden hadden ook een massa vreemdelingen naar Gent gelokt.

In Le Bien Public vonden we de volgende aankondiging.

Café du Nord, Marché du Vendredi. On est informé que l'entrée de la grande salle est fixée à midi par la rue du Laitage (Zuivelstege). Le prix des places est fixé comme suit : 1° rang : 5 fr., 2° rang : 4 fr., 3° rang : 3 fr."

Rond twee uur kondigden 21 kanonschoten de aankomst van de koninklijke trein aan. Aan het station waren twee Legioenen van de burgerwacht en een deel van het garnizoen opgesteld. De hoge bezoekerskoning Leopold I, de graaf en de gravin van Brabant en de graaf van Vlaanderen - reden naar het gouvernementshotel. Terwijl stapte een stoet met practisch alle Gentse maatschappijen naar de Vrijdagmarkt. De koninklijke tribune was opgesteld rechtover het standbeeld. Verder stond een estrade voor de 1200 uitvoerders van het koor. De Vrijdagmarkt was zwart van het volk; aan al de ramen van de huizen en tot

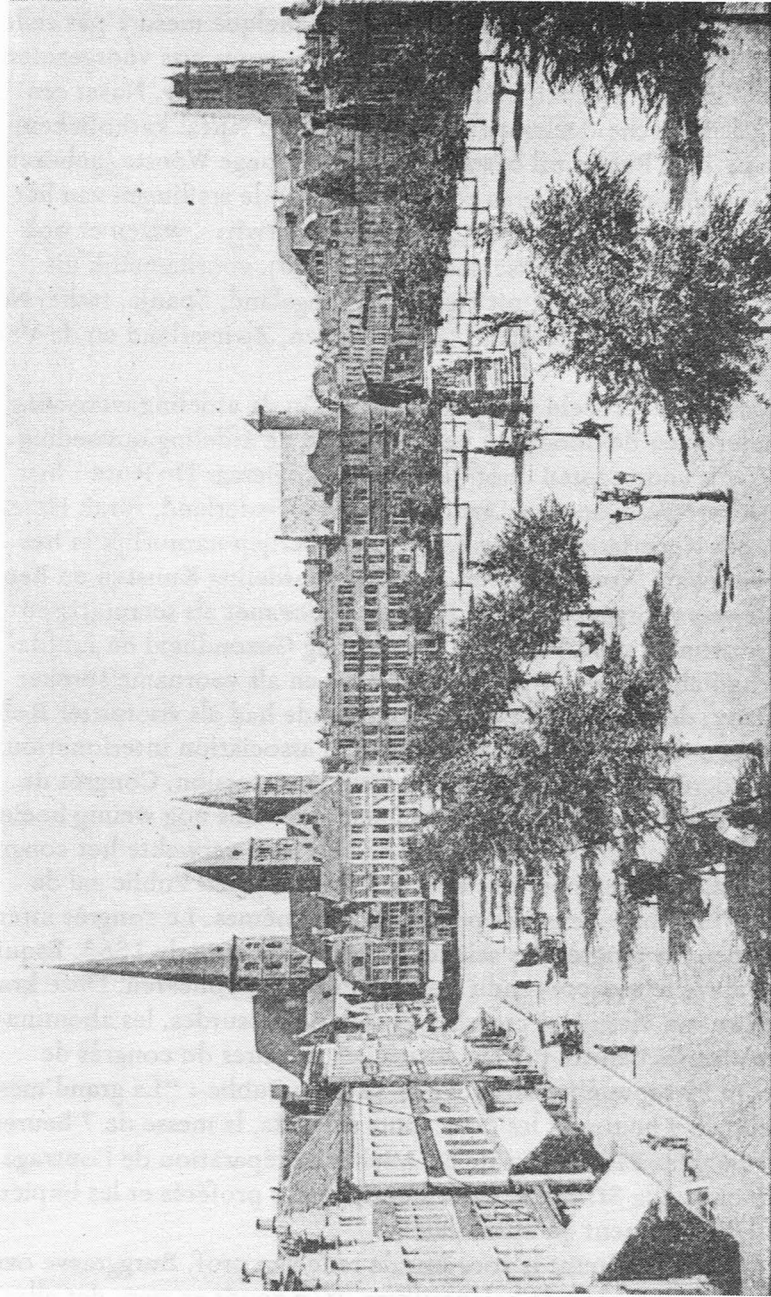
Place du Vredrecht et statue de Jacques Van Artevelde à Gand (voy. p. 326). — Dessin de H. Chapuis, d'après une photographie.
Vrijdagmarkt in 1880.

op de daken zag men kijklustigen. Om drie uur kwamen Rogier, minister van Buitenlandse Zaken en Van den Peereboom, minister van Binnenlandse Zaken, vergezeld door het stadsbestuur aan. Kort daarop kwam Leopold I met zijn gevolg aan. Ze werden uitbundig toegejuicht. Burgemeester Charles de Kerchove sprak de feestrede uit in het Frans. Volgens de burgemeester was J. van Artevelde de eerste stichter van de Belgische nationaliteit. "Jacques van Artevelde, on peut donc le dire, fut le précurseur de la nationalité belge et de ses libres institutions". Voorwaar een zonderlinge voorstelling. Daarna werd de kanta-te Jacob van Artevelde op tekst van N. Destanberg en muziek van Gevaert uitgevoerd door de Koormaatschappij versterkt door leerlingen van de stedelijke scholen en door zangkoren van de gemeenten Aalst, Brugge, Dendermonde, Baarle, Gavere, Lokeren, Deinze, Merelbeke, Oostakker, Sint-Niklaas, Ieperen en Oudenaarde. Beeldhouwer De Vigne-Quyo ontving uit de handen van koning Leopold de Leopolds-orde. 's Avonds werd de vorst een banket aangeboden in de opera. Er was nog een bal in de maatschappij Union. Vele gebouwen waren verlicht.

In de voormiddag van dinsdag 15 september moest koning Leopold terugkeren naar Brussel; zijn dochter Charlotte was te Brussel aangekomen voor zeer belangrijke besprekingen in verband met het vraagstuk Mexico (zie A. Castlot : Maximilien et Charlotte du Mexique bl. 192) Maar de feestelijkheden gingen verder. De Frère-Orbanlaan werd ingehuldigd; in de namiddag werd op de Vrijdagmarkt de kanta-te een tweede maal uitgevoerd. 's Avonds was er in de schouwburg Minard een kosteloze toneelvertoning, waar Broedermin en Taalijver het stuk Jacob van Artevelde van Van Peene opvoerden. Er was nog een feest in het Casino en een volksbal op de Kouter. De Arteveldefeesten werden besloten op woensdag met een groot concert in de Dierentuin door de muziekkapel van het 7° linieregiment en met een Venetiaans feest om negen uur 's avonds door de maatschappij der Gentse Regatten.

Om te eindigen moeten we nog het een en ander vertellen over het congres ingericht door de Association international pour le progrès des sciences sociales, congres dat een massa inkt deed vloeien.

In zijn toespraak tot de deelnemers aan het congres verklaarde de burgemeester : "Ce sera un des meilleurs titres de notre siècle devant l'histoire que ces réunions spontanées de libres penseurs, discutant publiquement toutes les grandes questions d'où dépendent l'avenir, le bonheur de l'humanité". Reeds in augustus verschenen krantenartikels in verband met het congres : Na artikels op 27.7 en 1.8 in Le Journal de

Le Marché du Vendredi

Vrijdagmarkt in 1899.

Gand schreef *Le Bien Public* op 12.8 : “Le fameux congrès pour le progrès des sciences sociales serait le contre-pied du Congrès de Malines, dont l’influence sera contrebalancée en quelque mesure par celle du congrès social qui va siéger à Gand”. Het congres was voorgezeten door D. Vervoort, liberaal, oud-voorzitter van de Kamer. Naast een duizendtal Belgische deelnemers, waaronder een vijftal katholieken, iets wat *Le Bien Public* zal betreuren - ook de jonge Woeste (geboren in 1837) sprak op het congres en verdedigde er de stellingen van het congres van Mechelen in verband met het onderwijs -, waren er ook een groot aantal buitenlandse deelnemers (380), voornamelijk uit Frankrijk (183), maar ook uit Duitsland, Engeland, Spanje, Italië, Nederland (57), Portugal, Rusland (17), Zweden, Zwitserland en de Verenigde Staten.

Het congres was verdeeld in vijf afdelingen. In de afdeling wetgeving werd onder meer de doodstraf behandeld. In de afdeling opvoeding en onderwijs voorgezeten door de Gentse hoogleraar De Rote : hier was Veth vertegenwoordiger van het Nut van Nederland, sprak Heremans in het Nederlands - het ganse congres verliep natuurlijk in het Frans - en kwam Woeste aan het woord. De afdeling Kunsten en Letterkunde was voorgezeten door H. Conscience met als secretarissen Paul Voituron en prof. Wagener. De afdeling Gezondheid en Liefdadigheid had als voorzitter prof. Burggraeve en als voorname spreker Ducpétiaux, de afdeling Staatshuishoudkunde had als voorzitter Rolin. De verslagen van het congres - *Annales de l’association interionational pour le progrès des sciences sociales. Deuxième session. Congrès de Gand 1864* (B.R.U.G. : B 8150) kunnen ons thans nog weinig boeien, we moeten ze echter plaatsen in hun tijd en toen verwekte het congres in katholieke kringen heel wat opschudding. *Le Bien Public* zal de brochure “*Les libres-penseurs peints par eux-mêmes. Le congrès international pour le progrès des sciences sociales. Session de 1863. Esquisse tracée d’après le compte-rendu du Bien Public*” publiceren. Deze krant zal spreken van “les idées creuses, les théories absurdes, les abominables blasphèmes débités par les fanatiques sectaires du congrès de Gand”. Op 29 september lezen we in *Le Bien Public* : “La grand’messe solennelle de 9 heures et les deux jours suivants, la messe de 7 heures seront célébrées à l’honneur de St.-Michel en réparation de l’outrage fait à Jésus et à la St.-Eglise par les blasphèmes proférés et les impiétés commises récemment en notre ville”.

Uit historisch standpunt is voor ons de rede van prof. Burggraeve over de werkmanswoningen de belangrijkste. “Gij zoudt er zien, dat alles ontbreekt : licht en ruimte. Waar zijn de baden ? de openbare wasch-

plaatsen ?”

Op 17 september had de uitreiking van de prijzen plaats aan de kof-fiehuishouders en aan de maatschappijen, die het meest hadden opge-bracht voor de armbus van de “Zonder Naam niet zonder Hart”. Voor-zitter Dierman-Seth sprak in het Vlaams en maakte een bilan van de werking : sedert de stichting in 1857 had de maatschappij 113 342,01 fr. uitgegeven voor liefdadige doeleinden. Daarna sprak Jules Simon - de keuze van de spreker is betekenisvol voor de politieke richting van de Zonder Naam - over de liefdadigheid.

De Artevelde-feesten liggen reeds in een ver verleden. Vermoedelijk was het in 1863 nog onmogelijk de figuur van Jacob van Artevelde objectief te benaderen. Reeds 116 jaar staat het machtige standbeeld van Jacob van Artevelde op de Gentse Vrijdagmarkt; vele Gentenaars kennen nog enkele regels - Wie herbracht hier de rust op een teeken van zijn hand ? - uit de feestkantate.

M. STEELS
